

פסק דין ב"בג"צ 979 ניתוח הפסק ותובנות להמשך

מצגת לכנס התנועה 23.6.11

עו"ד צפריר בן אור

רקע

- החלטה 979 השנייה (שכיום מכונה החלטה 1155) קבעה טרם פסק הדין את ההסדרים הבאים:
- בתוך גבולות שטח מוגדר ומוגבל שהיקפו נקבע לפי מספר בתי האב שהיו חברים ב"יום הקובע" (ספטמבר 2003) או לפי מספר הנחלות המוקצות לקיבוץ, הנמוך מביניהם, כפול 2.33 מגרשים, ניתן יהיה להוון את אותם מגרשי מגורים לצורכי שיוך דירות לחברי קיבוץ בשיעור אחיד של 33% מערך הקרקע, בתנאי תשלום משתנים (חברים ותיקים וחברים חדשים לחוד).
- מחוץ לגבולות "חלקת המגורים" לא יהיה "שיוך דירות" ולא יהיו חיים קיבוציים.

ארבעת העתירות הקיבוציות

- העתירות הקיבוציות נועדו להשיג שתי מטרות אסטרטגיות : לעצור את השחיקה בזכויות הקיבוצים וחבריהם. לשפר מרכיבים בתוך ההחלטה.
- **"עתירת הוותיקים"** - עתירה העוסקת בפגיעה בחברי הקיבוץ הוותיקים שאימצו את החלטה 751 כתוצאה מהמעבר להחלטה 979, שכן כדי שהצעיר ישלם שלישי מערך הקרקע הוותיק נדרש לשלם פי שלוש (מ- 11% לפי 751 ל- 33% לפי 979) .
- **"העתירה התכנונית"** - עתירה העוסקת בדרישה להימנע מלייצר גבול בתוך היישוב הקיבוצי המפריד באופן מלאכותי בין שטחים הכלולים בתוך "חלקת המגורים" לבין שטחים אחרים בהם נאסר, לכאורה, על שיוך הדירות לחברי קיבוץ, ובדרישה לקבוע כי אין לגבות תשלום מהקיבוץ בגין מבני מגורים הנמצאים "מחוץ" ל"חלקת המגורים".
- **"העתירה החברתית"** - עתירה העוסקת בדרישה לבטל את היום הקובע השרירותי שנקבע לספטמבר 2003, ודורשת לבטל לחלוטין קיומו של יום קובע הנובע מהחלטות החיצוניות לאסיפה הכללית של הקיבוץ, ולחילופין לקבוע שהיום הקובע החיצוני יהיה מועד קבלת החלטה 979 השנייה.
- **"העתירה הכלכלית"** - עתירה הדורשת להכיר בכך כי תשלום דמי ההיוון שישלמו חברי הקיבוץ לא יעלה על 3.75% מערך הקרקע, בדומה לשיעור דמי ההיוון ששולם על ידי הסקטור העירוני במבצעי ההיוון שהוצעו להם.

התייחסות בית המשפט לעתירות

- פסק הדין המקיף והמנומק נכתב על ידי כבוד השופטת עדנה ארבל.
- מסר מרכזי העולה מפסק הדין הנו כי בית המשפט מכיר בקיומו של הקיבוץ המתחדש ומכיר בזכויותיהם העצמאיות של חברי הקיבוץ .
- בית המשפט מותיר את מרבית החלטה 979 על כנה. אך קובע קביעות משמעותיות לטובת חברי הקיבוצים.
- **עתירת הוותיקים** - בית המשפט הכיר בזכות ההסתמכות של החבר הוותיק כלפי הקיבוץ במקום בו הקיבוץ אימץ כדין את החלטה 751. משמעות הדבר, כי על קיבוץ שיבקש לאמץ את החלטה 979, לפעול באמצעות גבייה מהחברים החדשים וממקורותיו שלו כדי לדאוג לכך שהחבר הוותיק לא ישלם יותר ממה שהיה נדרש לשלם אילו היה הקיבוץ ממשיך בהחלטה 751. לא הוכרה זכות הסתמכות "על חשבון" המדינה.
- **העתירה התכנונית** - בית המשפט קובע כי חלקת המגורים לא יוצרת גבול פיזי ולכן מעבר לה אפשר לשייך דירות, אך בגין אותן דירות שישויכו (בעתיד) ישולם שווי מלוא הזכויות. לא התקבלה הטענה שגביית תשלום עבור מבני מגורים קיימים איננה חוקית.
- **העתירה החברתית**- בית המשפט העליון מקבל מתיר קביעתו של יום קובע חיצוני, אך מעתיק אותו מספטמבר 2003 למרץ 2007.
- **העתירה הכלכלית**- בית המשפט העליון דוחה עתירה זו.

סיכום ביניים בקשר לתוצאות הנובעות מפסק הדין

- המטרה הראשונה הושגה. בית המשפט העליון עצר השחיקה בזכויות הקיבוצים וחבריהם בכך שקבע כי ההסדר המוצע (979) הינו סביר ומידתי. בית המשפט גם נתן לגיטימציה מלאה לרעיון הקיבוץ המתחדש והכיר בחבר הקיבוץ, בזכויותיו ובהיותו גורם נפרד מהקיבוץ ובעל זכויות משל עצמו.
- המטרה השנייה הושגה באופן חלקי.

• מי מרוויח ישירות

- הקיבוצים המתחדשים הם בעלי הפוטנציאל להיות המרוויחים הגדולים מההחלטה, בעיקר בהיבט של הצמיחה הדמוגרפית, שכן נוצר להם פוטנציאל קליטה של עוד 1.33 מהמגרשים על כל בית אב שהיה חבר ביום הקובע (מרץ 2007), במחיר סביר.

• מי מפסיד ישירות

- הקיבוצים שטרם החליטו על יום קובע ("השיתופיים") הם המפסידים הגדולים. מצד אחד נקבע להם יום קובע רטרואקטיבי (מרס 2007) ומצד שני סביר להניח שהדרישה לשיוך דירות לחברים תגיע - כמו שהלינה המשפחתית הגיעה..
- לכשיחליטו קיבוצים אלה את החלטותיהם בקשר לשיוך דירות, יהיה עליהם להביא בחשבון את בתי האב שנפטרו לאחר מועד היום הקובע (מרס 2007) ולעניין זה השלכות חברתיות מורכבות וקשות.

סיכום ביניים- המשך

- **מי כנראה, נותר אדיש**
- קיבוצים מתחדשים הממוקמים בפריפריה הרחוקה- מבחינה כלכלית אין לעניינם הבדל רב בין החלטה 979 להחלטה 751, וכנראה שהחלטה 751 אף עדיפה לרובם.
- **מי הרוויח במיוחד**
- קיבוצים מתחדשים שקלטו בתי אב חדשים בין השנים ספטמבר 2003 עד מרץ 2007. קיבוצים אלו שיפרו מאוד את הבסיס לנוסחת חישוב הזכאות המצרפית ("חלקת המגורים") העומדת לרשותם.

מה עושים עכשיו

חברי קיבוצים - קיבוצים

- אין לפסק הדין כרגע שום השלכה מעשית מיידית.
- מבחינת הקיבוצים שעוסקים בשיוך דירות לחברים, יש להמשיך ולחתור לקידום התהליכים שנועדו להסדרת מערכת היחסים החוזית שבין הקיבוץ לבין חבריו.
- מבחינת תהליך הקליטה, יש להמשיכו בראיית הקליטה לחברות בלבד.
- יש מקום להתחיל ללמוד ההחלטה ולחשוב על נושא האיזונים והתשלומים. מומלץ לשים דגש על איתור הפער הכספי הנובע ממעבר מהחלטה 751 (11%) להחלטה 979 (33%) ולאחר את המקורות לכיסויו (הקיבוץ והחברים החדשים).

מה עושים עכשיו

חברי קיבוצים- קיבוצים- תנועה

- פסק הדין חשף קונפליקט מובנה בין זכויות חברי הקיבוצים ושיוך דירתם לבין עמדת התנועה בנוגע לשיוך דירות לחברים כפי שבאה לידי ביטוי בפניית התנועה לוועדת רוטקוף.
- עמדה זו המוכרת בשם הקוד "השיוך הפנימי" מחלישה את אחיזת החברים וזכויותיהם במגרשם ובשיוך דירתם.
- יש ליישב בהקדם קונפליקט זה תוך שמירה על זכויות החברים במגרשם ובשיוך דירתם כערך המוביל.

מה עושים עכשיו

חברי קיבוצים- קיבוצים- מדינה

- צריך לדרוש ממשלת ישראל להקים לטובת העניין מנהלת עצמאית ובעלת סמכות שתרכז ותוביל את המהלך.
- יש לדרוש כי כל התשלומים הנלווים (מס שבח, רכישה, היטל השבחה ומע"מ) יוכללו בתשלומי דמי ההיוון, בדומה לאשר בוצע במבצעי ההיוון האחרים ובהתאם לדין הנוהג.
- יש מקום לדרוש השתתפות המדינה בהוצאות קיבוץ שיידרש להיערך להסדר וכן החזר מסוים לטובת שדרוגי התשתיות בקיבוצים.
- ואם כל זה יקרה, עדיין מובטחת למדינה הכנסות הנאמדות במיליארדים ואילו לקיבוצים יוצרו הזדמנויות לשדרוג ושיקום, צמיחה דמוגרפית וביטחון אישי לחברים.
- והכל מבחינת "זה נהנה וזה אינו חסר".

תודה על ההקשבה!
בהצלחה !

